

TRILOGIA POBLENCA.
Records del primer President
de la Societat Cultural *Amics de Montornès*

Jordi Morant i Clanxet

Aquest escrit s'ha memoritzat totalment, i és una síntesi. Ningú és profeta al seu terròs.

M'ha semblat interessant des del punt de vista històric donar notícia del tema, per la qual cosa he memoritzat breument en primera persona.

ELS AMICS DE MONTORNÉS; LA FUNDACIÓ

No podem oblidar, ni que sigui de pas, unes paraules de com es gestà la fundació de la nostra entitat. El mes de maig de 1973 hi havia oberta una exposició relacionada amb el monument que Tarragona volia erigir a Mn. Jacint Verdaguer, organitzada pel **Casal Tarragoní** i la col·laboració del mecenes Joan Amils, de Ripoll, el personatge estendard que les organitzava. En això, un diumenge que estava de "guàrdia" a la sala del Sindicat d'Iniciativa, de sobte es presentaren l'Anton Mateu i Jansà, que ja coneixia i l'Aleix Morera i Jansà, cosí germà de l'Anton, resident a Barcelona, que no havia tingut ocasió de conèixer. Primer s'encaminaren a casa meua, jo no hi era, la meua muller els va dirigir a la Rambla Nova, lloc on hi havia l'exposició dedicada a Mn. Cinto Verdaguer. Salutació i presentació de rigor i em comenten el motiu de la visita.

El pes de la visita el porta l'Aleix, molt més bregat i diplomàtic que l'Anton, parlarem més d'hora i mitja. L'Aleix amb una visió cristal·lina de com era l'aspecte cultural de La Pobla, considerant-lo catastròfic, adormit i molt rutinari, havia tingut la idea de constituir amb la nostra col·laboració una entitat cultural que aglutinés tot el que fos cultura i art.

Foto centenària, feta per Xavier Rovira i Rovira metge. Vista parcial del C. Major.

En la disjuntiva de la reunió em comentà que jo tenia les condicions idònies per ocupar la presidència de l'entitat a constituir, i després de la llarga xerrada vaig acceptar amb un gran repte. Parlàrem molt, es brindà pels estatuts, a fer una reunió amb gent de La Pobla, i l'Aleix Morera fins i tot tenia un nom buscat, **Amics de Montornès**, i ens agradà el títol, començant per mi. Morera tenia una gran obsessió, l'ermita de Montornès com a punt de partida i essència, revalorant, així, un lloc tant emblemàtic com encisador. Ens vam veure al cap d'uns quants dies, i ho vam fer a Torredembarra al camping de la seva propietat, i es posà en marxa la constitució de l'entitat, i a nivell particular, després visitàrem els que ja teníem emparaulats anteriorment.

Els estatuts foren legalitzats pel Govern Civil, i així arribàrem per Pasqua de 1974, si mal no recordo. A la sortida d'ofici es presentaren els **Amics** entre el fervor i entusiasme del poble; instal·làrem una taula amb butlletes d'inscripció, va ésser un fet extraordinari, no hi havia prous mans per inscriure i molts dels presents aportaren, sense esperar rebut, les primeres quotes. Qui escrigué les presents línies testimoni d'excepció com el flamant president, quedà veient visions, i no sabia ben bé què passava.

La cavalcada dels Reis, pessebres i llibres

Amb el suport incondicional de la junta, s'aprovà el 1975, organitzar la primera cavalcada de Reis. Va ser tot un esdeveniment. Amb les teles adquirides pels **Amics de Montornès** a Barcelona, Teresa Solé confeccionà les capes dels Reis, i la resta entre la Roseta de la "Calamanda" i alguna persona més que sento no recordar. Les corones la Teresa les adquirí a la casa Vda. Sala de Barcelona. al carrer del Call, i el turban del rei negre el confeccionaren les senyores Teresa Solé i Lluïsa Sabater. També aquell mateix any encetàvem els concursos de pessebres per les cases, cercant trofeus i premis a diverses institucions. Cercàrem un jurat qualificat amb els senyors Vicenç Brandy, Eustaqui i Miquel Vallès, un altre gran pessebrista de Roda de Berà, i alguna persona més que sento no recordar, convidant nosaltres a la casa del carrer Major a un petit refrigeri als esmentats membres. Això ho vam fer un plegat d'anys, celebrant la festa del repartiment de premis al temple parroquial. També amb els "**Amics de Montornès**" començàrem la diada de la Festa del Llibre per Sant Jordi. Era el 1978. Els primers anys, amb el petit esdeveniment al carrer. En aquells primers anys tenia cura de proporcionar-nos els llibres la Sra. Carme de Barcelona, que tenia una llibreria al carrer de la Unió molt prop de les Rambles barcelonines i una casa al carrer Eusebi Mercadé. La renovació de costums començava, organitzant a més xerrades culturals per seleccionats autors, malgrat tot i que l'assistència era fluixa, malgrat que les persones que escollírem, eren personalitats de tant

Festa del Llibre
pels "Amics". 1978.
Foto Morant.

relleu com Artur Bladé, Jaume Vidal i Alcover, catedràtic, Salvador Rovira i Gómez, Pere Català i Roca, Josep Miracle, descendent de La Pobla, i encara algun altre que no recordo. Cap d'ells cobrà honoraris, i ho feien per la nostra coneixença i amistat i sempre teníem la molèstia d'anar i venir de La Pobla a Tarragona el personatge escollit.

Sempre amb l'ajut incondicional dels **Amics** de directiva i el desig d'anar introduint novetats en la cultura de La Pobla, començarem a editar pels nostres associats un Butlletí denominat **Montornès** que era el portaveu d'**Amics de Montornès**, que realitzàvem en un altre esforç de treure temps d'on fos perdent temps a les botigues esperant l'anunci per al butlletí i benzina de Tarragona a La Pobla. El portaveu de l'entitat començà a publicar-se el mes de gener de 1977, i seria injust no fer referència expressa dels anunciants que ens ajudaren econòmicament en aquella florent etapa.

Vaig implantar a La Pobla, la diada del Llibre, organitzant la diada, que es feia el diumenge següent a Sant Jordi arrodonida per un dels personatges citats.

Aventura de les Patents i Marques

Un dia que estàvem citats pel Sr. Recasens de la fàbrica a Barcelona, també preparàrem el que es necessitava per a Registrar a un organisme oficial que es denominava, en aquella època crec, com Registro General de Patentes y Marcas, per a registrar “**Montornès**”, com a marca pel butlletí “**Amics de Montornès**”. Portava un taló en blanc per si calia pagar. Pagàrem religiosament, tornant-hi després de quinze o vint dies. De nou ens presentem al lloc amb la sorpresa que aquells noms no es podien registrar per tractar-se d'un nom geogràfic. Ens tornaren part dels calés, lliurant-los al tresorer, Joan Gibert, i mai més se'n parlà. Si passés un dia un dualisme, de moment hipotètic, de dues entitats amb el mateix nom, el Pessebre Vivent restaria a favor de l'entitat que fins ara li ha donat vida, durant 30 anys, per la senzilla raó que està inscrit a nom d'una tercera persona: la nostra.

L'estatge social del carrer Major i la biblioteca

Un dels fets importants que van passar amb la nostra presidència va ser la fundació de la biblioteca que l'any 1977, i ja en un local cedit del Sindicat, a lloguer, al carrer Major, feia temps que teníem interès per l'existència d'una biblioteca, era una obsessió, ens costà molt amb papers i més papers ací i allà, tot era en horaris d'oficina, havent de demanar per mi cada cop. En un primer ajut de 10.000 pts. i 55 llibres del Ministerio de Información y Turismo per fer una sala de lectura. Molts poblencs començaren a fer aportacions en aquest sentit, i un d'ells va ser el Dr. Pere Calafell, amb una important donació. Començàrem a rebre llibres, i a més la Diputació ens lliurava les seves edicions. La biblioteca començava a fer goig, i entre mig la meva greu malaltia i la construcció del Casal al carrer Major. Després amb la idea fixa de la biblioteca, començàrem d'escriure cartes a diverses editorials de Barcelona, i a l'Abadia de Montserrat, la resposta va ser altament positiva, com també els instituts d'estudis, el de Valls, el del Penedès, els Balearics... En plegat calculem arribàrem aconseguir per allà 3.000 volums, que no costaren ni cinc. No anotaren els llibres donats, però els inventariàrem tots, i la nostra lletra consta en el llibre de registre d'inventari.

Vaig publicar *Guia de La Pobla de Montornès*, 1983, 86 pàg. Diputació de Tarragona, *L'Arc de Berà*, 1987, del Centre d'Estudis Galcerà de Sobrevila de La Pobla, 1987, 111 pàg. i de tots els llibres publicats, en vaig lliurar un de cada per la biblioteca dels Amics de Montornès, i a més s'editaven dues edicions de goigs en carpeta el 1975 amb 7 goigs, i una altra edició el 1983, de l'artista Riera i Güell.

Les festes centenàries a Montornès i els terrenys

Entre mig de tot això hem de destacar les grans festes del VII centenari del Santuari Montornès i les de l'església, que marcaren època, i que no hem vist més, amb la coronació de la Mare de Déu de Montornès per l'Arquebisbe Dr. Josep Pont i Gol, (1975) Concursos de sardanes, processó de torxes pels carrers de la població amb la Verge de Montornès portada en un tabernacle, l'Orfeó de Sans, Coral Sant Jordi amb el mestre Oriol Martorell, festa de la vellesa i altres activitats, que van fer de les festes, unes jornades inoblidables. Els programes de mà es repartiren per totes les cases, i són a la memòria dels qui vulguin opinar. Tot això es va fer amb la nostra presidència. Es considerà l'adquisició d'uns terrenys que eren dels Srs. Orpinell residents a Barcelona, amb casa a La Pobla, els terrenys tenien 2.300 m² tocant a la carretera. Llavors es parlava molt de desviar-la i la Junta considerant el preu i el que es volia fer, considerà que s'hi podia fer un gran casal. Després una nova junta estimà més oportú construir-lo al carrer Major.

Ajut de les autopistes a Montornès

Amb la dèria que teníem, ens assabentàrem que la concessionària de les noves autopistes en construcció, (1976- 77) donava unes subvencions per ermites i monuments notables. Preparàrem un dossier històric, amb text de comunicació sobre el santuari que pagaren els **Amics de Montornès**, i fotografies del fotògraf Ferré, de Tarragona. Ho enviàrem a Barcelona i al cap potser d'un mes ens telefonaren de les autopistes, donant-nos dia i hora per entrevistar-nos amb la direcció de les autopistes a Barcelona. El dia assenyalat ens presentàrem a les "Autopistas del Mediterráneo," a la plaça Gal·la Plàcidia, i ens entrevistàrem amb el Sr. Folch i Camarasa, fill del cèlebre Folch i Torres dels Pastorets. Ens donaren 75.000 ptes. que ingressaren a les arques dels **Amics de Montornès**. Llavors la junta decidí que part de la donació anés a Montornès i una altra part anés per un parc infantil a la plaça de la "Pista ", i així es va fer, amb una empresa de Sabadell, que es deia, si mal no recordo, Meil i Mail. A més valia la pena urbanitzar totalment el lloc, i gràcies al bon amic Joan Gran i Vila va ser possible pavimentar. Va ser una nova mostra del prestigi assolit per l'entitat. Pagà l'entitat i el Sr. Alcalde Amadeu Giralt només actuà com autoritat el dia de l'estrena.

Les felicitacions nadalenques

Sempre va ser la nostra obsessió la divulgació del nostre poble, i tot s'encaminava a donar nom i prestigi a La Pobla de Montornès. Van ser els millors anys de la meua vida on no vaig regatejar esforços i sacrificis. Fins i tot ideava una edició de nades donant més sortida a les postals. No es guanyava

gaire, però la junta ho considerà interessant a més de promocionar el poble. De les postals i nades en tenia cura Ramon Gaia.

Aquesta és la síntesi, que amb 10 anys s'aconseguia la responsabilitat històrica de portar la nau de l'entitat, que van ser els anys de plenitud i més empenta de la meua vida, passant pàgina a la irresponsabilitat que van fer els qui un dia van ser els grans amics de les nostres gestions poblenques i oblit pels qui vam ser els capdavanterers.

La meua gestió. Pessebre Vivent

Els primers temps el meu cap bullia en idees i així apareixia fulgent la realització d'un pessebre que havia de catapultar la comarca en un gran espectacle nadalenc, emmarcat a l'ermita de Montornès. A La Pobla, durant deu anys, vaig perdre moltes i moltes hores per l'Entitat. Moltes hores més robava temps en gestions gairebé diàries amb les corresponents esperes, i una infinitat de quilòmetres amb el meu utilitari que mai vaig comptabilitzar, només vaig cobrar, en part, fent la propaganda del Pessebre. De tot, fil per randa, vaig explicar-ho en el llibret de publicava l'any del vint-i-cinquè aniversari. No vaig defallir mai, culminant aquells deu primers anys amb l'ideal que perseguíem. Foren els anys més difícils de la Fundació. La nostra fita anava molt més lluny, no he entès mai les raons i actituds de via estreta, Morant només treballà per consolidar una autèntica renaixença cultural i festiva, no descartant un dia veure

Pessebre Vivent. 1982. Foto Torredembarra.

el llegendari Ball de “La vídua Judit”, original que jo tinc. És a la memòria de tots què representà la realització i aventura d’un fet totalment desconegut com un pessebre de tals característiques. Ningú de la junta mai n’havia vist un, vaig assumir la responsabilitat, i tot consta escrit per mi al llibret que vaig fer amb motiu dels 25 anys del nostre espectacle nadalenc. Ningú pot imaginar-se què costà en hores, treball i donació de roba per tants actuant.

Els aplecs de Pasqua a Montornès. Les sardanes. Teatre.

Feia anys que els vilatans poblencs feien la trobada de la festa de la Mare de Déu de Montornès, no retia cap relleu especial. *El Pensament*, la Societat coral de La Pobla, ja no existia, els directors Josep Almirall, i Rafel Gibert, músics ja no hi eren. En això va ser destinat com a rector, Mn. Saturní Menchon i Garcia, vell conegut meu. La petita casa on vivia, Carrer Major, 3, per traspàs de la meua tia Victòria Clanxet, me la quedava. Mn. Menchon, home d’empenya i d’imaginació, prengué la nova torxa dels aplecs a Montornès, confiant, en l’aventura de mi com nou i vell conegut. El tàndem funcionà a la perfecció uns quants anys. El Mn. contractà el 1970 la cobla *La Principal del Camp de Tarragona*, qui escriu, adquireix a Torredembarra, cinta catalana de tres mides, records a Barcelona i postals, a més el Mn. fa venir el cor parroquial de Bràfim que dirigia l’Il·lustre músic Mn. Joan Grifoll, musicòleg reconegut. Arriba el dilluns de Pasqua, dia radiant de sol i temperatura ideal. Col·lapse monumental, amb gent vinguda de tota la contornada. S’exhaureix tot. Només a l’Ermita es recapten 6.300 pts. i encara sobrenen, tot pagat, 5.337 pts. que el Mn. deixà per l’ermita de Montornès. No va tenir cap suport institucional.

Al poc temps es fundà *Amics de Montornès*. Qui escriu tenia l’experiència dels primers grans aplecs a Montornès. La nova festa de Montornès donà nova dimensió al poble, i no cal dubtar de la fundació dels Amics, va ser la conseqüència lògica d’aquell noble treball. Els Aplecs perduren en un altre context molt distint de l’esperit que inculcarem Mn. Saturní i qui escriu. Des de llavors tenim varies sardanes escrites exprés per amics. Unes són del mestre i amic Gil Membrado, autor de tantes bones sardanes, de Barcelona, i una altra escrita del mestre Joan Garriga difunt director que va ser el mestre director de l’orquestra Marabú, de Valls. En tots els casos vaig intervenir com a sardanista. No esmento el teatre, perquè directament de la direcció en tenia cura el meu cosí Carles Clanxet. Les despeses anaven a càrrec dels *Amics de Montornès*.

La coral el Pensament

Feia molts anys que havia desaparegut la *Societat Coral El Pensament*, ningú, amb coneixements suficients de música per dirigir una coral, prendre la torxa dels cantaires. En això a La Pobla hi havia un nouvingut, Catedrà-

1984. Homenatge a l'Aleix Morera, al Camping La Noria. És la S. C. El Pensament al costat, el mestre director Juan Prat, qui escriu, prop el nou estendard. Arxiu Morant.

tic d'Antropologia de la nostra Universitat, el Dr. Joan Prat i Carós, antic escolà de Montserrat. Vaig fer bona amistat amb ell, amable i servicial. Amb això, portant d'aplec i sardanes, encara hi havia vius bastants excantaires de la desapareguda coral. Parlàrem entre uns quants de la possibilitat, anant-lo a trobar a casa seva. Ens diu sí amb certes condicions: Serà una secció dels *Amics de Montornès* amb autonomia pròpia i Prat no cobrarà. Jo era el President de l'entitat, i per tant també ho era de *El Pensament*. Per donar exemple em vaig fer cantaire del cor. L'antic i històric penò estava guardat, i en tornar-se a reorganitzar, aparegué de nou. Calia preservar-lo i fer-ne un de nou. En junta directiva s'acordà destinar 50.000 pts. per la confecció d'un nou estendard. Anàrem a Girona a unes monges artesanes brodadores, per fer l'encàrrec el matrimoni Morant-Sabater i Teresa Solé, sempre testimoni de la transparència dels nostres actes, i al temps convingut anàrem, plegats, de nou a Girona, pel nou estendard, estrenat per Pasqua a Montornès.

Estrenem himne a la Senyera, lletra del qui signa i música del mestre Joan Juncà, compositor. Apadrinaren: el nou mestre director Joan Prat i el vostre servent que escriu. Els antics cantors començaren a incordiar, uns no volien els Amics, i altres es deixaren portar en ares de separar-se'n. Tot va ser en và. Pronòstic meu: veurem l'òbit de la coral. Així es complí, trencant-se la unió i la força que tenia *El Pensament* i la seva desaparició, passant, doncs, un veritable tràngol.

Rajoles de la Mare de Déu al Camí dels Degotalls de Motsserrat

Un dia, la família Morant començà les gestions per dotar d'una rajola decorativa, una reproducció de la Mare de Déu de Montornès. Optàrem per l'acreditada ceramista d'Avinyonet a Vilafranca, la Sra. Fina Via resident a la masia "Can Fontanals", per a construir una fornícula en el conjunt que hi ha de Verges trobades al Camí dels Degotalls. Vaig fer-li l'encàrrec per tractar-se d'una ceramista de prestigi, sortida de l'escola Massana de Barcelona, especialitzada en ceràmica antiga. Feta la reproducció, vaig parlar, primer amb la Comunitat montserratina del dia i lloc, organitzant al mateix temps el viatge del Pessebre amb tots els pessebristes, i de Francesc Alcàntara, mestre d'obres i el seu ajudant, Joan Prat director de la coral i Morant president, i sent acollits el dissabte abans pels monjos de Montserrat. Es treballà de valent tot el dia. Era el 1983. El monjo encarregat per aquests afers pare Jordi Castanyé, ens donà la benvinguda amb un parlament, com també ho vaig fer jo com a president, fent la preceptiva benedicció el pare responsable.

Nova capella al Camí dels Degotalls, el 1983.
Foto Morant.

Ara sóc ignorat

Sempre vaig defensar en la personalitat de Josep M. Sardà i Plana pel seu relleu social la presidència de l'Entitat. Em retiro. Al poc temps tinc el greu incident, amb un vessament cerebral. Plana és el nou president responsable de l'entitat. Tot anà sobre rodes un llarg temps. Les desavinences començaren, es treien les quotes sense modificar els estatuts, imposant-se a perpetuïtat una quota única per soci de 10.000 pts. i l'abandó dels associats forans que havien pagat el cànon i mai més en saberen res. A un directiu, ja difunt, em vaig queixar, jo no trobava bé el fer d'uns mercaders posats unilateralment per la junta.

Sense les tramitacions estatutàries a fer, el soci fundador de l'entitat era sorprès amb una arbitrària expulsió. El Pessebre Vivent, obra meva, no el tenia registrat a la Propietat Intel·lectual, no consentint per cap concepte una modificació arbitrària. El Pessebre, per tant, des del primer dia el cedia dels "Amics de Montornès", sense cap condició econòmica. No he parlat mai més amb cap dels responsables. Tot va ser entre cavallers, i sense documents, tant sols retinc la Propietat Intel·lectual que em pertoca com autor. Ara sóc totalment oblidat.

PREGÓ DEL DINOVÈ PESSEBRE VIVENT DE LA POBLA DE MONTORNÈS

Any 1994, pronunciat per l'Exm. Sr. Dr. Joan Martí i Castell, Rector de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona.

Molt Honorable senyor President del Parlament de Catalunya, Il·lustríssim senyor Alcalde de la Poble de Montornès. Digníssimes autoritats, amics i amigues de la Vila. Senyores i senyors:

No és pas una pràctica gaire freqüent per part meva de fer pregons. Molt menys encara si han de servir de marc a la inauguració de la representació d'un pessebre vivent. Hom està acostumat, si de cas, a anunciar-hi les festes majors de les diverses contrades. Per això, m'ho heu posat força difícil.

Com que no puc incitar a la gresca ni a la disbauxa que es toleren en altres tipus de commemoracions, em limitaré a fer unes breus reflexions sobre la significació del pessebre.

No hi ha millor camí per a entendre la transcendència de les distintes manifestacions humanes que el que ens ofereix la història de la llengua en els mots que serveixen per a denominar-les. Tothom sap que pessebre vol dir una cosa tan senzilla com "establia" o bé "grípià", és a dir, "menjadora per al bestiar". La primera documentació que testimonia que aquest terme, tot sol, s'usa al Principat per a referir-se a la representació del naixement de Jesús és

del segle XV. A la *Biblia* del valencià Bonifaci Ferrer, d'entre 1396 i 1402, trobem el següent passatge: *Com lo posà la Verge Maria en lo pesebre, lo bou e lo ase se agenollaren.*" I des de València, d'origen mossàrab, ens arriba aquest signe lingüístic a Catalunya. Per tant, té regust de Països Catalans; agermana la zona més meridional amb la resta dels territoris que els componem: *Pessebre*, una paraula, doncs, aglutinadora, integradora; que referma llaços de lligams històrico-nacionals.

Una paraula que ha estat objecte, consegüentment amb el sentit a què suara m'he referit, d'una figura literària: la metonímia. En efecte, del valor semàntic originari de "menjadora", passa al significat de l'expressió "naixement de Jesús": de l'al·lusió d'un element material que es troba en un lloc, es fa el salt cap a la referència d'un fet complex que es produeix en aquest mateix lloc.

I la paraula ha donat derivats que no són sinó el reflex del tarannà tradicional que es desenvolupa a l'entorn de la composició nadalenca: així, *pessebrisme*, per a referir-se al costum de fer i de celebrar els pessebres, o bé a l'art de construir-los; o, de manera més personal i directa, *pessebrista*, adjectiu que fa esment tant a qui es dedica a conrear l'art de fer els pessebres com a qui fa figures o realitats ornamentals de tota classe que s'empren per a muntar-los o, encara, al membre d'una associació interessada pels pessebres.

Si l'idioma recull històricament i conserva aquestes expressions, vol dir que al·ludim a una activitat que té notable rellevància en la nostra cultura. Tanta, que fins i tot ha sabut desenganxar-se relativament dels seus orígens estrictament i òbviament religiosos, i ha esdevingut una pràctica que s'exerceix al marge de les creences; un element lúdic i emotiu alhora, que reuneix amics i família en la il·lusió de crear un marc ple de màgia, que estira els més grans i els menuts: la molsa, els rabadans i els pastors, els ramats de bous, l'àngel anunciador, els reis que vénen d'Orient i que les mans innocents dels infants fan avançar una mica cada dia, fins que, arribada l'epifania, ja són de genolls davant Jesús nat; creant, doncs, el misteri del moviment del fang que els representa. Una presència que ajuda substancialment a definir el Nadal, a fer-lo més càlid i revestit.

Fins a tal punt la tradició del pessebre és part de la història cultural de Catalunya, que ha generat peces de teatre que igualment acompanyen les festes d'aquests dies: *Els pastorets*; un diminutiu, que perquè ho és, aporta efectivitat a l'escena teatral, en què han restat immortals personatges sempre presents, alguns amb noms que, encara que des de l'òptica urbana n'hàgim perdut lamentablement les nocions, pertanyen al món rural més popular: com és el cas del *Lluquet* –fixeu-vos-hi, un altre diminutiu d'un mot com *lluc*, que es presta a una doble interpretació vàlida en qualsevol alternativa: la de rebrot que treu una planta o la d'enteniment, agudesament mental- i el *Rovelló*, aquest nom més identificable des de la ciutat, perquè es objecte de la bona gastronomia.

Foto Toni París. 1994. Exm. Dr. Joan Martí i Castell, Rector de la Universitat de Tarragona. L' Honorable Sr. President del Parlament de Catalunya Honorable Sr. Joaquim Xicoy, i Joan Borràs, Alcalde.

I, al costat de la dramatúrgia més clàssica, en una solució intermèdia entre l'estaticitat de les figures, que solament es mouen per l'impuls de qui les fa avançar artificialment, i la representació escènica amb moviment natural, tenim la representació del Pessebre vivent, en què, a la manera d'estampes simbòliques, es desenvolupen els temes capitals de l'argument històric del naixement de Jesús. Son imatges frapants, que, per això, impacten l'ànim de qui les veu en la seva impulsió continguda i somorta, en un relatiu quietisme ple, tanmateix, de vida. Us heu aturat a pensar en una característica curiosa?. En els pessebres més tradicionals de figuretes de fang el que cerquem és de provocar-hi el moviment, la similitud de vida, la sensació que allò que és solament matèria cobra capacitat orgànica de bellugar-se. I, en canvi, en els pessebres vivents mirem d'assolir una immobilitat que provoqui el dubte de si les persones humanes que els representen són de carn i ossos o són com a estàtues que simulen una activitat o una simbologia concretes. És, en suma, la capacitat i la voluntat de provocar misteris, de crear situacions que escapen del coneixement establert que tenim de la realitat: la matèria mirem que es transformi en vida i la vida l'acostem a l'estaticitat amb una dignitat com la que traspuen les figures del pessebre vivent de la Pobla de Montornès, que esdevenen mites eterns que, perquè ho són, no necessiten moure's: és el quietisme de l'alè vital que ultrapassa la terrenalitat per a convertir la representació en alegoria metafísica.

La Pobra de Montornès és modèlica com a localitat on es manté vigorosa aquesta vella tradició. I és bo que els homes i els pobles restin fidels a les arrels més profundes, perquè solament així no es perdran els orígens ni la identitat. La Pobra de Montornès festeja amb alegria la dinovena edició del Pessebre vivent. Una contribució, doncs, inestimable que aquesta bellíssima contrada fa a la consolidació dels costums que sumats conformen la nostra idiosincràsia, que responen al nostre inconfusible caràcter.

Una iniciativa en la qual s'aboca la vila: prop de dues-centes persones esdevenen per uns dies l'encarnació d'una història que, al marge de les conviccions religioses, ha condicionat la humanitat sencera. La Pobra de Montornès es converteix magníficament en un aparador universal en la difusió de les nostres usances i també per a l'escalfament interior que ens agrada que caracteritzi aquestes festivitats. Els quadres del vostre pessebre vivent són, d'una banda, la comunicació del misteri religiós més cantat pels homes i les dones, i, de l'altra banda, la representació antropològica d'una quotidianitat històrica que ens transporta, de l'antiguitat, costums de vida, de treball, d'oficis, de vestits, que, malgrat que parcialment hagin estat superats pel progrés de la cultura, resten com a testimoni del procés que ha anat transformant la realitat en la feina i en la convivència, inspirats, tanmateix, sempre –abans i avui– en la necessitat de dignificar-nos i de menar el món, amb moltes i moltes contradiccions, cap a una situació en què es troben indefectiblement la tradició i la modernitat; els antagonismes; el bé i el mal; el pobre i el ric; en contextos dissortadament no sempre tan harmònics com fóra desitjable.

Amb la representació del pessebre vivent, tota la vila, centrada en aquesta bella ermita que roda, amb consonància amb l'origen del nom Montornès (*mont que torna, mont que gira*), es transforma en l'extensió de les llars de cadascun dels seus habitants i també de cadascun dels seus visitants; del pessebre que ens acompanya a casa ens traslladem al pessebre que viu també aquí, fent d'aquest esplèndid lloc la gran casa de tothom.

La festa nadalenca comprèn dues parts, que formen un tot inseparable dins de la bona tradició: el dinar, que ajunta famílies senceres en un dia, sovint l'únic de l'any que té la força d'aglutinació; i el pessebre, la figuració corpòria i simbòlica que al llarg del temps té, en el record del nostres anys puerils, un encís superior al de la taula ben parada. Des del dia de la Puríssima comença la febre que envaeix menuts i grans: es cerca en les caixes que contenen les casetes, les penques de suro, les figures i tots els accessoris que han anat servint els anys precedents; se'n fa una gran estesa damunt la taula, per tal de treure'n la pols i adobar els desperfectes i les mutilacions que hi pot haver. I es paren els pessebres. Sempre queden bonics els pessebres, amb la inspiració dels infants, que provoquen ingenus anacronismes, sorprenents desproporcions i disbarats de perspectiva. Són magnífics perquè no hi manquen, com un toc d'identificació general, les branquetes de galzeran, ginebró, grèvol i

altres plantes, que porten també a les ciutats la sentor forta de les boscúries. I la il·luminació, que és el toc definitiu de la màgia que encanta, juntament amb el paper de plata que miraculosament es transforma amb l'aigua més clara i neta, malgrat les possibles sequeres pertinaces. I, al final, la música, que portem nosaltres mateixos amb el cant de les nades, i en què es manifesta l'eufòria per la festa, però també per l'obra pessebrística construïda: "El Noi de la Mare", "El desembre congelat", "Santa nit"... Les veus no exemptes de tremolor emocionada, que arriba a provocar espurneigs en els ulls, perquè els sentiments del cor en aquests dies que els pessebres ens recorden són de solidaritat, de reflexió sobre els desequilibris insultants, sobre la prepotència dels més forts damunt dels més dèbils. Llàstima que, com ens diu Salvat-Papasseit, de qui celebrem el centenari, tot sigui tan efímer...

Demà posats a taula oblidarem els pobres
–i tan pobres com som–
Jesús ja serà nat.
Ens mirarà un moment a l'hora de les postres.
I després de mirar-nos
Arrencarà a plorar.

El pessebre vivent de la Poble de Montornès, aquest pessebre vivent, tan de bo sigui una invitació a l'admiració de l'art amb què està fet, però, de més a més, una reflexió que any rere any ens proposa, per tal que la inclinació que despunta tímidament en aquests dies cap a la comprensió de les misèries de la humanitat, resti fixa en el nostre interior i sigui, així, possible la construcció d'un món on predomini la pau, la llibertat i la justícia; el món de pau, de llibertat i de justícia que ha inspirat i que defineix aquest Pessebre vivent de la Poble de Montornès.

Bones festes a tots! Bon Nadal!

EL SANTUARI-ERMITA DE LA MARE DE DÉU DE MONTORNÉS

Capítol d'unes importants obres

El nostre emblemàtic santuari marià de la Mare de Déu de Montornès, és ple d'història pàtria, els seus primers antecedents ja són del segle XI. El castell va desaparèixer amb els segles, però la primitiva església romànica perdurà dalt del turó, es va fer nova al mateix lloc l'any 1783, i és la que avui podem contemplar.

L'ermita, inicialment era com a metre i mig més baixa, creiem que no hi havia sostre de ventilacions com ara hi ha. El sostre deuria trobar-se en

Foto anònima, Montornès. Arxiu Morant. 1909.

molt mal estat pel pas dels anys, sent necessària una subscripció popular per tal de construir el nou sostre, que es contempla des dels pobles de la rodalia, com Torredembarra, Altafulla, La Nou de Gaià, Clarà, Vespella, parcialment Creixell, i potser d'algun indret més.

La llarga relació ens dona prova que pràcticament hi contribuï tot el poble amb els seus caps de casa, situant-nos l'any 1913, és en un quadernet de 21 x 15'50 cmts. que tinc en el meu arxiu, repartit en 15 pàgines manuscrites.

Família Rovira	125'00 pts.
Dolors Almirall.	100'00 pts.
Eusebi Mercadé	100'00 pts.
Agustí Mercadé.	100'00 pts.
Josep Cardona.	100'00 pts.
Fons de l'ermita	50'00 pts.
Vicari General.	50'00 pts.
Sr. Rector	50'00 pts.
Sr. Regent	50'00 pts.
Josep Miracle	50'00 pts.
Pere Casas.	40'00 pts.
Juan Borràs	35'00 pts.

Juan Ivern	30'00 pts.
Narcís Orpinell.....	30'00 pts.
Estanislau Recasens	25'00 pts.
Lluís Plana	25'00 pts.
Joan Gibert.....	25'00 pts.
Salvador Fontana	25'00 pts.
Rere Gibert.....	25'00 pts.
Revt. Anton Parera i Constantí	25'00 pts.
Maria Ivern. Barna.....	25'00 pts.
Joan Solè i Busquets	20'00 pts.
Joan Coll.....	20'00 pts.
Pau Mercadé i Mercadé	20'75 pts.
Josep Mercadé i Jané	20'00 pts.
Joan Mercadé i Dalmau	20'00 Pts.
Salvador Raventós. Vendrell.....	20'00 pts.
Josep Jané i Domingo.....	15'00 pts.
Ricard Jané i Domingo.....	15'00 pts.
Pere Solé i Galofré	15'00 pts.
Joan Fontana i Novell.....	15'00 pts.
Mariana Recasens	15'00 pts.
Josep Cid. Per una biga	15'00 pts.
Ramon Nin.....	15'00 Pts.
Una devota	15'00 pts.
Joan Solé i Porta.....	10'00 pts.
Joan Casas i Galofré	10'00 pts.
Joan Mateu	10'00 pts.
Pere Solé i Solé.....	10'00 pts.
Josep Nicolau	10'00 pts.
Pere Biosca	10'00 pts.
Pere Canals.....	10'00 pts.
Bartomeu Orpinell	10'00 pts.
Revt. Isidre Giralt.....	10'00 pts.
Francesc Andreu.....	7'00 pts.
Pau Fortuny	7'00 pts.
Carme Marot. Constantí	7'00Pts.
Francesc Àlvarez.....	6'00 pts.
Joan Mañé.....	5'00 pts.
Joan Mercadé i Castañé	5'00 pts.
Francesc Vallvè	5'00 pts.
Joan Baldrich	5'00 pts.
Isidre Mercadé i Porta	5'00 pts.
Joan Bta. Olivé	5'00 pts.

Maria Fontana	5'00 pts.
Germanes	5'00 pts.
Llorens Recasens	5'00 pts.
Isidre Miracle	5'00 pts.
Salvador Requena	5'00 pts.
Josep Nin i Orpinell	5'00 pts.
Josep Gibert i Alomà	5'00 pts.
Pere Güell	5'00 pts.
Josep Brunet	5'00 pts.
Joan Alomà	5'00 pts.
Joan Gibert i Mercadé	5'00 pts.
Pare Mañé	5'00 pts.
Joan Anglada	5'00 pts.
Rafel Ivern	5'00 pts.
Josep Ivern	5'00 pts.
Rosa Biosca	5'00 pts.
Joan Rovira	5'00 pts.
Una devota de la Verge	5'00 pts.
Josep Gibert	5'00 pts.
Rafel Gibert	5'00 pts.
Isidre Rovira	5'00 pts.
Josep Parera. El Vendrell	5'00 pts.
Magdalena Mercadé. El Vendrell	5'00 pts.
Mercè Fontana. Tarragona	5'00 pts.
Francesca Mercè	5'00 pts.
Josep Cabré	3'00 pts.
Carme Mapiol	3'00 pts.
Un devot	3'00 pts.
Josep Seglà	3'00 pts.
Pau Recasens	3'00 pts.
Josep Mateu	2'50 pts.
Anton Fortuny	2'00 pts.
Josep Mercadè i Buch	2'00 pts.
Mateu Busquets	2'00 pts.
Josep Franquès	2'00 pts.
Josep Güell	2'00 pts.
Teresa Solè	2'00 pts.
Josep Guinovart	2'00 pts.
Joan Solé i Fortuny	2'00 pts.
Manuel Gil	2'00 pts.
Pau Gibert	2'00 pts.
Antoni Olivé	2'00 pts.

Pau Cañellas	2'00 pts.
Aoan Gibert i Solé	2'00 pts.
Llorens Gibert	2'00 pts.
Josep Mercadé Ivern	2'00 pts.
Joan Rovira	1'00 pts.
Pau Mañé	1'00 pts.
Josep Olivé i Guinovart	1'00 pts.
Joan Batlle	1'00 pts.
Pau Vila i Jansá	1'00 Pts.
Pere Miracle	1'00 pts.
Ramon Marquès	1'00 pts.
Dolors Ivern	1'00 pts.
Isidre	1'00 pts.
Pere Boada	1'00 pts.
Josep Gibert i Nin	1'00 pts.
Joan Pallejà	1'00 pts.
Joan Jansá	1'00 pts.
Agustí	1'00 pts.
Aleix Jansá	1'00 pts.
Mariona Casañas	1'00 pts.
Maria Ivern i Mercadé	1'00 pts.
Josep Solé	0'50 pts.
Carme Gibert	0'50 Pts.
Mateu Solé	0'50 pts.
Josep Porta	0'50 pts.
Llorens Carull	0'50 pts.

Segona subscripció per pagar les obres

Família Rovira	80'00 pts.
Josep Cardona	50'00 pts.
Fèlix Casas	30'00 pts.
Eusebi Mercadé	25'00 pts.
Josep Miracle i Heras	10'00 pts.
Joan Solé i Busquets	8'00 pts.
Carme Calaf	5'00 pts.
Pere Solé i Solé	5'00 pts.
Teresa Coll. Vila- Rodona	5'00 pts.
Josep Miracle	5'00 pts.
Pere Gibert	5'00 pts.
Ricart Gené	5'00 pts.
Llorens Recasens	3'00 pts.

Ramon Nin	2'00 pts.
Carme Marot	2'00 pts.
Teresa Mateu	1'00 pts.
Maria Gibert i Nin	1'00 pts.

1.913' 25 pts.

Jornals de carro que voluntàriament es prestaren

Salvador Parera	4 jornals
Joan Calaf	4 jornals
Joan Solé i Porta	3 jornals
Joan Mañé	3 jornals
Gaietà Mateu	3 jornals
Josep Jané i Domingo	3 jornals
Joan Coll	2 jornals
Mas Boada	2 jornals
Pau Mercadé i Castañé	2 jornals
Joan Guardià	2 jornals
Estanislau Recasens	1 jornal
Pere Segalá	1 jornal
Joaquim Vidal	1 jornal
Pere Biosca	1 jornal
Anton Fortuny i Gibert	1 jornal

A més tenen alguns viatges solts per prestar mosaic, arena i obra els carros de Joan Mañé, Joan Guardià, Anton Fortuny, Joan Calaf, Joan Solé i Porta, Joan Solé i Busquets, Joan Coll, Pau Mercadé, Pere Biosca, Salvador Parera i Josep Miracle.

Jornals de manobre

Rafel Solé i Cervelló	11 jornals
Domingo Solé i Domingo	7 Jornals
Pere Ivern	7 jornals
Salvador Ivern	6 jornals
Joan Solé i Porta	6 jornals
Josep Parera	5 jornals
Climent Parera	6 jornals
Rafel Mercadé	5 jornals
Benet Brunet	5 jornals
Joan Porta	3 jornals
Josep Comas	2 jornals

Joan Segalà	2 jornals
Josep Olivè	2 jornals
Josep Galofrè	2 jornals
Joan Giralt	2 jornals
Josep Giralt i Mercadé	2 jornals
Isidre Mercadé	2 jornals
Pau Ivern	2 jornals
Francesc Vallvè	2 jornals
Rafel Gibert	2 jornals
Josep Giralt	2 jornals
Francesc Jansà	2 jornals
Ramon Colet	2 jornals
Pere Marcé	2 jornals
Pere Parera	2 jornals
Gaietà Mateu	1 jornal
Josep Rovira	1 jornal
Nemesi Solé	1 jornal
Ramon Mateu	1 jornal
Jaime Alomà	1 jornal
Pere Mañé i Miracle	1 jornal
Isidre Recasens i Giralt	1 jornal
Domingo Viva	1 jornal
Josep Coch	1 jornal
Joan Gibert	1 jornal
Josep Jansà	1 jornal
Pau Parera	1 jornal
Joan Gibert i Alomà	1 jornal
Rafel Pasquès	1 jornal
Joaquim Galofré	1 jornal
Jaume Mateu	2 jornals
Domingo Vila	1 jornal
Joan Solé i Fortuny	1 jornal
Anton Banach	3 jornals

En materials contribuïren

- La família Ivern (Gaito) amb tota la rajola de mosaic, Josep Parera, amb els graons del presbiteri, escales del Cambril, i les piques de l'aigua beneïda, tot en pedra de granet.
- Maria Fontana, vda. de Mercadé amb 18 cabirons i 400 teules.
- Una família dona un joc complet d'ornaments sagrats per l'ermita.

Import de les obres

Dictamen del Sr. Arquitecte.			50'00 pts.
Mars	11	20 quintars de calç	22'00 pts.
"	16	12 jornals de paleta	42'00 pts.
"	30	8 jornals de paleta	8'00 pts.
Abril	3	100 llates de 22.1/2 pams	129'50 pts.
"	6	10 jornals de paleta	15'00 pts.
"	8	20 quintars de calç	22'00 pts.
"	12	5 cavalls	5 pts.
			75'00 pts.
"	13	11 Jornals de paleta	58'50 pts.
"	16	Tortugues i canals	8'50 pts.
"	18	20 quintars de calç	22'00 pts.
"	18	1000 rajoles	20'00 pts.
"	20	12 jornals de paleta	42'00 pts.
"	20	4000 rajoles i 500 mahons	98'75 pts.
"	27	12 jornals de paleta	42'00 pts.
Maig	4	7 jornals de paleta	24'50 pts.
"	4	ports de mosaic	54'45 pts.
"	12	4 Jornals de paleta	14'00 pts.
"	11	rebaixar Ermita	52'25 pts.
Juny	10	10 Jornals paleta y 6 manobre	43'75 pts.
"	22	Viatges carro Pere Segalà	15'00 pts.
"	27	Portar grades de Barcelona y retornar les caixes.	65'70 pts.
"	27	6 jornals paleta i 6 manobre	31'50 pts.
Juliol	4	20 quintars de calçs.	24'00 Pts.
"	6	12 jornals paleta i 6 manobre	22'60 pts.
"	6	Viatges carro a Pere Segalà	7'00 pts.
"	13	11 1/2 jornals de paleta i 6 de manobre.	50'75 pts.
"	20	Viatges arena a Joan Mañè	5'00 pts.
"	17	15 jornals de paleta i 11,1/2 de manobre.	72'50 pts.
"	28	Serradures i viatge a Pere Vallverdú.	2'50 pts.
Agost	1	de Pere Segalà treballs portal	6'00 pts.
"	3	32 arcs de ciment	36'00 pts.
"	3	5 arcs de ciment	5'75 pts.
"	5	Compte Sr. Canals	8'00 pts.
"	9	11 Compte del fuster	129'25 pts.

“	12	18 sacs de guix.	11'25 pts.
“	24	100 teules	4'50 pts.
“	15	objectes de l'ermita.	4'00 pts.
“		Puntes d' Enllatar.	10'05 pts.
Octubre 1		Emblanquir.	41'20 pts.
Total despeses.			1.970'55 pts.

Resum

Diners recaptats.	1.913'25 pts.
Despeses.	1.970'55 pts.
Falten.	57'30 pts.

La Pobla de Montornès 14 d'octubre de 1913

Foto Chinchilla. Ermita de Montornès.